

APPENDIX AD S. FULGENTII OPERA

ADMONITIO.

De libro de Prædestinatione et Gratia, et subsequente epistola Ferrandi ad Egyptium.

Ut librum qui proxime sequitur Fulgentio minime tribuamus, præter iudicium Lovaniensium theologorum et consensum virorum eruditorum, a quibus nihil in eo deprehenditur Fulgentio dignum, imo multa Fulgentianæ doctrinæ maxime contraria, facit etiam quod auctor libri hujus nec sibi ipse concinit. Cum enim dixisset capite 3: *Facilius fieri posset ut quamvis transeunte (a primo scilicet homine in posteros) peccato, pœna minime sequeretur, quam ut nulla communicatione peccati, partem sumat pœnæ qui non habet culpæ*; capite tamen 16 sic ait: *Si humanum genus, quod creatum primitus constat ex nihilo, non cum debita mortis et peccati origine nasceretur, et tamen ex vis creator omnipotens in æternum nonnullos damnare vellet interitum, quis omnipotenti Creatori diceret: Quare me jecisti sic? Quæ quidem quantum secum invicem pugnent facilius deprehenditur, quam ut pluribus egeat demonstrari. Quantum vero hæc sen-*

tentia adversetur doctrinæ sancti Fulgentii, imo et episcoporum cum ipso in Sardinia exsulum, patet ex his verbis epistolæ 15 eorundem ad Joannem et Venerium, p. 272, n. 9: *Quia certum est Esau fuisse vas iræ, Jacob autem vas misericordiæ, certissime tenendum est quod et ille ut damnaretur iram juste meruit, non enim injustus Deus qui infert iram, etc.* Mitto alios hujus libri locos jam ante notatos ut ab Augustini, proindeque a Fulgentii quoque, ejus in omnibus discipuli, mente et doctrina degeneres.

Epistolam vero Ferrandi Diaconi ad Egyptium ideo hic in Appendice excudi curavimus, quia cum hæc neque a Fulgentio, neque a Fulgentium sit scripta, inter opera ejus locum habere non debuit, nisi ut omnino non pervret, et quia placuit omnia quæ hactenus ex Fulgentio aut cum ipsius operibus fuerunt edita, in hac quoque editione repræsentare.

LIBER DE PRÆDESTINATIONE ET GRATIA.

CAPUT PRIMUM. Cum in sacris voluminibus litterarum, seu futurorum quid prophético spiritu pronuntiantibus, seu præteritorum historica veritate narrantibus, seu vitæ mōrita apostolica auctoritate tradentibus, aliqua veluti diversum sonante sententia vel movetur lector, vel sollicitatur auditor, certa et inconcussa fide cognitum teneri debet, unius atque ejusdem spiritus, et ejus præter quem nullum nihil est veritatis, apertius alibi, paulo occultius alibi sonare mysteria. Ac proinde si quid occulta significatione suspensum, aut a conscribente breviter indicatum, minusque quam humani cordis obtusio poscebat expositum est, hic lucidius apparere, ibi aliud latere, nusquam deesse noverit veritatem. Quod si etiam pro magnitudine rei de qua quæritur, non facile intellectus sensibus quærentis occurrit, maxime si de incommutabili voluntate omnipotentis Dei, diversum sonet canonicæ auctoritatis utraque sententia: ita illa omnia ad pietatis regulam dirigenda sunt, ut nec injustum Deum esse, nec merita singulorum confusa quadam personarum acceptione taxantem, nec infirmum, ut quidquid voluerit non valuerit explicare, inconcussa definitione teneatur.

CAP. II. Sub hujus igitur definitionis jugo, ne in sacrilegam temeritatem male libera colla luxurient, quæstionis hujus, quantum Deo donante possumus, occulta memoremus, quam beatus apostolus Paulus diversis in locis, non parum discrepantibus verbis, studiosis proponit scrutatoribus, eisque per ipsam loquitur veritatem. Sententiam siquidem in Dei gratia præcæ lente, latissima et robustissima disputatione confectam ita concludens, ait, *Ergo cujus vult miseretur, et quem vult indurat (Rom. ix, 18)*; cum in alia Epistola de divina benevolentia, ipse sic dicat: *Qui vult omnes homines salvos fieri, et in agnitionem veri-*

tatis venire (I Tim. ii, 4). Occurrit enim, curpereant ex his aliqui, cum omnipotens Deus omnes homine; salvos fieri velit, et in agnitionem veritatis venires deinde cur rursus induret alios, miserus aliorum: aut quo modo omnes salvos fieri velit homines, cum ipse nonnullos ne salventur induret. Hoc quantum ad humanam justitiam videtur injustum. Sed quis ita desipiat, vel potius quis ita blasphemet, ut dicat de justitia Dei, lege humanæ justitiæ disputandum? quæ profecto si justitiæ Dei adversatur, injusta est. Ab illo enim qui summe justus est, omne quod qualitercunque justum est, manare manifestum est. Quis ergo erit qui incommutabiliter manentem, et omnia quæ sunt condentem, regentem atque servantem Dei sapientiam, pendeat humanæ sapientiæ arbitrio? De qua idem apostolus dicit, quia *sapientia carnis inimica est Deo (Rom. viii, 7)*. Et alibi, *Sapientia hujus mundi stultitia est apud Deum (I Cor. iii, 19)*. Non est ergo de illa majestate divinæ sapientiæ, humanæ vanitatis arbitrio disputandum.

CAP. III. Si quis autem peccata sua ita nutriendo, figura vel umbra, vel typho superbiæ blandiente decipitur, ut dicat quod nonnullos esse dicturos statim vidit beatus Paulus apostolus. Subjunxit enim, *Dicet aliquis: Si quis vult miseretur, et quem vult indurat, quid adhuc queritur? Voluntati enim ejus quis resistit (Rom. ix, 19)?* Noverit hac plus nos ad humilitatem ac pietatem cogi atque arctari sententia. Cum enim totum ad Deum referens humanis viribus neget doctor amplissimus, quid aliud quam ut in Deum toto corde suspensi, ab eo salutis auxilia postulemus hortatur? Quem ergo movet hæc in divinæ gratiæ dispensatione diversitas, et injustum putat negari alteri quod alter acceperit, intelligat quemadmodum divinitus dixerit Psalmista, *Univer-*

cin *Abomus misericordia et veritas* (Psal. xxiv, 10); **A** *Abomus* agnoscit tali Deum agitare res humanas iudicio, ut *debitas pœnas* aut juste reddat, aut misericorditer donet. *Vitiata enim radice macula* ita propaginis traduce per generationum sarmenta diffusa est, ut nec infans quidem unius diei a culpa sit primæ prævaricationis alienus (Job xiv, 4, sec. LXX), nisi per indebitam Salvatoris gratiam fuerit liberatus. Quod si nec hic quidem sine peccato est qui proprium habere non potuit, conficitur ut illud traxerit alienum de quo Apostolus dicit: *Per unum hominem peccatum intravit in mundum, et per peccatum mors, et ita in omnes pertransiit, in quo omnes peccaverunt* (Rom. v, 12). Quod qui negat, negat profecto primum nos esse mortales. Si enim, ut dicit Apostolus, *Per unum hominem peccatum intravit in mundum, et per peccatum mors*: mors intrare non potuit, nisi intrante peccato. Et quoniam mors non naturæ conditio, sed pœna peccati est, sequatur necesse est pœna peccatum. Quia vero in omnes homines mors pertransiit, in omnes necesse est pertransisse peccatum. Peccatum quo modo cum parvulis originale nascitur, carnis oculis videre non possumus. Quia vero omnes ex Adam carnaliter natos, et si illi jam etiam qui in Christo renati sunt, videmus mortis lege constringi, per hoc quod videmus semper parvulos mori, cogimur confiteri semper parvulos nasci cum peccato originali. Facilius enim fieri posset ut, quamvis transeunte peccato, pœna minime sequeretur, quam ut nulla communicatione peccati, partem sumat pœnæ, qui non habet culpæ. Si ergo, ut apparuit, de prævaricatoris semine omnes nascimur debitores, quoniam in ipso omnes, ut ait Apostolus, peccaverunt, et ipsa jam in principio unde descendimus massa damnata est; nullus de duritia sua, nullus de pœna sua conqueri audeat, quæ etiam non existentibus peccatis propriis, sola nascendi conditione debetur. Quod vero Deus aliis gratuita vocatione conversis, misericordiam largitur indebitam, non ad dispensationis justitiam, sed ad donantis misericordissimam largitatem (*alias libertatem*), veritatis ratione referendum est. An audebit debitor creditorem iniquitatis arguere, si alteri donans, ab eo quod debebat exegerit? Si ergo inter contractus hominum nullus ex hoc præscriptionis locus est, ut a se dicat debitor injuste exigi, quia scit alteri debitori ab eodem quod debebat creditore donatum; quis in tantam insaniam profanæ vocis erumpat, ut iustitiæ Deum arguat, si uni indebitum donaverit gratiam, alteri reddiderit debitam pœnam?

CAP. IV. Itaque ex superiori hujus parte sententiæ, quæ dicit: *Cujus vult miseretur*, puto quod nullus nisi indignus misericordia audeat disputare. Quod vero sequitur: *Quem vult indurat*, ibi paululum humanæ mentis intentio verbi novitate confunditur. Sed non ita intelligendum est, quasi Deus in homine ipsam quæ non esset duritiam cordis operetur. Quid enim aliud est duritia, quam Dei obviare mandatis? Unde illud beatus Stephanus dicebat ad populum: *Dura cervice, et non circumciso corde, et auribus, vos semper Spiritui sancto resistitis* (Act. vii, 51). Quam qui a Deo fieri putat, propter quod dictum est: *Quem vult indurat*, ipsum prævaricationis intueatur exordium, et Deo donante mandatum, per quod transgressionis culpam in corde fuerit operatus attendat, quamvis ne ab ipso quidem, si negaret assensum, potuit tentatore compelli. Ergo quidquid quoad illam prævaricationem natus supplicii homo patitur, juste reddi meritoque fateatur. Indurare enim Deus dicitur eum, quem mollire noluerit. Sic etiam excæcare dicitur eum, quem illuminare noluerit. Sic etiam repellere eum quem vocare noluerit. *Quos enim prædestinavit, illos et vocavit: et quos vocavit, illos justificavit* (Rom. viii, 30). Ipse enim dedit ut simus, ipse ut boni esse possimus.

CAP. V. Præscivit enim nos ejus divinitas, sapientia condidit, justitia damnavit, gratia liberavit. Mundus enim quamvis pro tempore ex quo factus est co-

perit, in illa divinæ præscientiæ luce faciendus nullum potuit habere principium: et quanticunque vel ex Adam usque in hodiernum diem homines nati sunt, vel post nostram ætatem generationis sunt propagine nascituri, apud Deum nati sunt jam, et decurso totius vitæ tempore transierunt, in illo nihilominus divini obtutus lumine permanentes. Deus enim qui nec loco clauditur, nec tempore prævenitur, omnium rerum, tam præteritarum memoria, quam imminentiæ scientia plenus est: nec remiuiscens volvitur in præteritum, nec sperans tenditur in futurum. Et quæcunque omnino sunt, quæ temporum motibus agitantur, ab eo principio in quo erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum (Joan. i, 1), usque in finem omnium sæculorum. De quo fine cum diceret beatus Moyses: *Domine, inquit, qui regnas in sæculum et sæculum* (Exod. xv, 18), et adhuc nec sperantur futura, nec præterita transierunt, sed in præsentia divinitatis præsentem semper luce cernuntur. **B** Ab illo ergo quia æternus et præsciens, quia et iustus et pius est, qui exercet debitam severitatem, et exhibet indebitam pietatem, et habet in creandis atque eligendis hominibus, sicut in luto figulus potestatem, facta sunt alia quidem vasa in honorem, alia vero in contumeliam. Antequam faceret nos, præscivit nos, et in ipsa nos præscientia, cum nondum fecisset, elegit. Sed a quo hoc fieri potuit, nisi ab eo qui *vocat omnia quæ non sunt tanquam ea quæ sunt* (Rom. iv, 17): Apostolus enim dicit, *Ei elegit nos ante mundi constitutionem* (Ephes. i, 4). Intra mundum facti sumus, et ante mundum electi sumus: atque ita uno eodemque, nec transeunte, nec futuro, sed continuo tempore, vel si quo alio modo dici potest, si tamen apud Deum est, et præsciri, et facere, et eligere, et præscientia sua incommutabiliter permanente eligere faciendos: quos facturus fuerat eligendos: hæc quidem, quantum ad fidei regulam, Deo illuminante prædicta sint.

CAP. VI. Sed jam video quid etiam hinc calumniosæ pravitas possit opponere. Sequitur enim, ut si eos quos prædestinavit, illos et vocavit, et si eos quos vocavit, illos et justificavit (Rom. viii, 30), qui nec prædestinati, nec vocati, ac per hoc nec justificati sunt, ab omni culpa debeant esse innocentes, injusteque ab eis pro vitæ pravitate transactæ, in ille agnitionis die sint poscenda supplicia. Dicat istis Paulus apostolus, *Nunquid iniquitas apud Deum* (Rom. ix, 14)? Statim ipse respondeat, *Absit*. Cumque hoc fuerit in hominis mente sana pietate fundatum, quod nulla sit iniquitas apud Deum, ita intelligat, *Cujus vult miseretur, et quem vult indurat* (Ibid., 18); quasi diceret: Cujus vult miseretur, et cuius non vult non miseretur. Itemque hoc ipsum rursus intelligat, quasi diceretur: Cui vult donat, et a quo vult debitum poscit. Quod qui dicere perseverat injustum, ab Apostolo audiat, *O homo, tu quis es qui respondeat Deo* (Ibid., 20)? Congruè siquidem hujusmodi impietatem apostolica reprehendit auctoritas, tantum de exaggeratione nominum pondus incutiens, cum dicit, *O homo, tu quis es qui respondeas Deo?* O homo Deo, lutum figulo! Subjunctum enim idem apostolus: *Nunquid dicit figmentum ei qui se finxit: Quare sic me fecisti? An non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam* (Ib., 21)? Si ergo habet, imo quia habet potestatem figulus luti facere ex eadem massa, aliud quidem in honorem, aliud vero in contumeliam, o homo, tu quis es qui respondeas Deo, quia cuius vult miseretur et quem vult indurat? Sed priusquam ad hujusmodi conclusionem beatus Apostolus disputationis ordine perveniret, hoc potissimum de veteribus litteris sumpsit exemplum, in quo indurationem quæ a Deo fieri dicitur, edoceret: *Dicit, inquit, Scriptura Pharaoni: Quia in hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te virtutem meam, et ut annuntietur nomen meum in universa terra* (Ibid., 17; Exod. ix, 16). Indurasse autem cor ejus Deus in eadem Scriptura apertissime dicitur, cum Moysi de signis quæ in

Ægyptios per eum faciendâ fuerant loqueretur. Sic enim dicit, *Ego autem indurabo cor Pharaonis, ne dimittat populum* (Exod. iv, 21). Hinc jam per aperta se jactans calumniator astutus justitiam Dei ad suum libret arbitrium, et quanta potest vociferatione respondeat, Si cujus vult miseretur, et quem vult indurat, quid adhuc queritur? *Voluntati enim ejus quis resistit?* Hujus elationi Apostolus dicat, *O homo, tu quis es qui respondeas Deo?* (Rom. ix, 19, 20)? Qui autem pie querens aliquid desiderat invenire, illum locum ejusdem Scripturæ relegat, ubi primo Moysi in rubo ignis apparuit, atque ita cor ejus ardore divinæ caritatis ignivit, ut in conspectu regum, sicut David dicit (*Psal. cxviii, 46*), testimonia ejus sine confusione loqueretur; et ibi inveniet totum hoc, quod indurasse Deus cor Pharaonis præmittit, non ad operationem Dei, sed ad præscientiam pertinere. Loquens enim Dominus de rubo sic dicit: *Ego autem scio quod non dimittet vos Pharaon rex Ægypti, nisi per manum magnam. Sed extendens manum meam percutiam Ægyptios in omnibus mirabilibus quæ faciam, et postea dimittet vos Pharaon rex Ægypti* (Exod. iii, 19, 20). Hæc prima vox Dei est, qua futuram voluntatem Pharaonis, sicut præviderat, indicat. Postea jam inter ipsos miraculorum imbres dixisse legitur: *Ego autem indurabo cor Pharaonis, ne dimittat populum* (Exod. iv, 21). Ubi jam aperte intelligitur primam iterasse sententiam. Quid est enim, *indurabo cor, nisi, non molliam?* Apparet enim in alios manente justitia, in alios gratia profuente, Scripturæ illius sententiam fuisse completam, quia dixit Deus Pharaoni: *In hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te virtutem meam, et ut annuntietur nomen meum in universa terra* (Exod. ix, 16). Utente enim Deo bene etiam malis, induratione Pharaonis, flagellis Ægypti, et tot ac tantis in illa gente miraculis pariter acervatimque peractis, quid aliud gestum est, quam ut Dei virtus apud se magna, in se plena, ad humani generis notitiam perveniret, non Deo, sed ipsis reagentibus et credentibus profutura? Pharaonem non esse mutandum, et illam omnem gentem, quæ post tot verbera, vix sibi erutum populum Dei armis etiam insectari conabatur, et bello, alta illa Deus providentiæ suæ luce præcivit. Sed periturorum interitum prædestinatis a se vasis misericordiæ, salutis voluit esse argumentum, et aliorum perditione ad salutem usus est aliorum, quia potestatem habet sigulus luti ex eadem massa, aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam facere (Rom. ix, 21).

CAP. VII. Hoc etiam divinæ potestatis in hominum electione judicium paulo ante commemorans beatus Apostolus robustissimis monstravit exemplis, cum de Rebecæ partu adhuc intra uterum constituto, totum ad gratiam Dei referens loqueretur. Sic enim ait: *Sed et Rebecca ex uno concubitu habens Isaac patris nostri, cum nondum nati fuissent, nec aliquid boni egissent nec mali, ut secundum electionem propositum Dei maneret, non ex operibus, sed ex vocante dictum est, quia major serviet minori, sicut scriptum est: Jacob dilexi, Esau autem odio habui; statimque subjecit: Quid dicemus? Nunquid iniquitas apud Deum* (Rom. ix, 10, 11, 12, 13; Gen. xxv, 23; Malac. i, 2)? Negansque respondit: *Absit*: ut jam cætera quæ sequuntur, ad hanc sententiam suspensa referantur, et relata solvantur, qua negavit apud Deum esse iniquitatem. Sed hic quid egerit hæc apostolicæ disputationis intentio, satis admodum claret. Non solum enim fratres, sed et geminos; nec solum geminos, sed uno etiam concubitu fusos in utero comparavit: ut quoniam in nondum natis, nondumque aliquid operatis, nulla esse poterant momenta meritorum, nec ex parentum quidem meritis, quæ diverso tempore varia esse poterant, aliquid contra gratiam relinqueretur obstaculum. Quæ utique parentum merita, etiamsi permittamus divinum parvulis vel avertisse, vel conciliasse præsidium, seu bona, seu mala circa geminam prolem, quæ eodem concepta concubitu, eodemque

A in lucem projecta momento est, paria esse deberant. Quod si futuros eorum mores dicitur divinam discevisse judicium, profecto illud evacuabitur quod præmisit Apostolus dicens: *Non ex operibus, sed ex vocante dictum est, quia major serviet minori*. Non enim ait: *Ex præteritis operibus, sed cum generaliter dixerit: Non ex operibus, ibi et præterita intelligi voluit, et futura: præterita scilicet quæ nulla erant, futura quæ nondum erant. Prædestinatus est Jacob vas in honorem, quia non ex operibus, sed ex vocante dictum est, Major serviet minori.*

CAP. VIII. Et ne forte vasa in honorem prædestinatis, suis aliquid viribus tribuendo, negarent gratiam Creatoris, alio eos loco Apostolus vasa misericordiæ nominavit, ut totum quidquid essent secundum misericordiam se esse cognoscerent. Sic enim et alibi dicit idem Apostolus: *Et hoc non ex vobis, sed Dei donum est* (Ephes. ii, 8). Beatus etiam Moyses in Deuteronomio dicit ad populum: *Et ne dicas in corde tuo: Fortitudo mea, et potentia manus meæ fecit mihi virtutem magnam hanc; sed memoraberis Domini Dei tui, quia ipse tibi dat fortitudinem facere virtutem, ut statua testamentum suum, quod juravit patribus vestris* (Deut. viii, 17 et seq.). Item paulo post ibidem ad eos: *Ne dicas, inquit, in corde tuo, cum consumperit Dominus Deus tuus gentes ante faciem tuam, dicens: Propter justitias meas induxit me Dominus hereditare terram bonam istam. Non propter justitiam tuam, neque propter sanctitatem cordis tui intras hereditare terram eorum, sed propter iniquitatem gentium istarum, Dominus disperdet eas a facie tua* (Deut. ix, 4, 5). Ecce quam antiquum Spiritus sancti dogma, non solum in apostolicis litteris prædicatum, sed etiam in prophetis atque in ipsis Israelitici populi exordiis, sancti Spiritus voce firmatum, novellæ presumptionis impetus conatur evertere. Claret siquidem in uno atque eodem Scripturæ loco, bonitatem, et severitatem Dei propheta beatus ostendit, dicens, non propter justitias populi hereditatem terre illius reddi, sed gratia tantum miserantis donari, illos autem propter injustitias suas pelli. Ecce in illis justè punitur iniquitas, in istis gratis nulla justitia muneratur. Nec sufficit beato Moysi quod dixerat, non propter merita ipsorum hereditatem terræ Israelitico populo fuisse concessam; nisi etiam adderet quod adjunxit, unde eos omni bono monstraret indignos. Sequitur enim post illud quod supra memoravimus. *Et scies hodie quia non propter justitias tuas Dominus Deus tuus dat tibi terram istam bonam hereditare, quoniam populus duræ cervicis es tu* (Ibid., 6). Quis hic secundum debitum præcedentium meritorum mercedem redditam dicat? Quis non gratiam fateatur indebitam? Quotiens ait propheta: *Tenta verunt eum in deserto* (Psal. xciv, 9)? Quotiens iracundiam Dei cordis aversione meruerunt, et salvavit eos propter misericordiam suam, ut notam faceret potentiam suam (Psal. cv, 7, 8)? Hoc iterum Apostolus dicit: *Sustinuit in multa patientia vasa iræ apta in interitum, ut ostenderet divitias suas in vasa misericordiæ, quæ præparavit in gloriam* (Rom. ix, 22, 23).

CAP. IX. Ne vero rursus homo in ultimam fecem desidiæ resolutus, arduum virtutis iter, et quamvis adjuvante gratia Dei, non nisi labore gradiendum inerti sibi crederet posse deferri, et nullius laboris industriam studio sui profectus adhiberet, ita inter se atque hominem Deus tempora officiaque distribuens ordinavit, ut vocatione ipsius bonorum principia sumeremus, vocati autem atque illuminati vias mandatorum ejus boni ingenii intelligentia nosceremus, et eas libero vel eligeremus vel relinqueremus arbitrio. Quas tamen, si ipsius fulti adiutorio continua devotione sequeremur, in fine rursus non repugnantem mandatis suis subjectam in nobis obedientiam coronaret. Liberum vero quod ab eo habemus arbitrium, prono ad nequitiam lapsu finit, et cum ad virtutis indolem Dei auxilio deserente nihil possit, ad genus omne peccati idonea fultum virtute subsistit. Trahit enim lex in membris nata peccati, et Deus a

levi iugo mandatorum suorum levisque sarcina recedentes, atque in peccati durissimam servitutem, libero a iustitia voluntatis arbitrio defluentes, secundum suam iustitiam derelinquet. Eos vero qui vocationis munus congrua pietate susceperint, qui carnalibus non subjugantur illecebris, qui jactantiæ vitio, avaritiæ facibus, vento superbiæ caruerunt, et quantum in homine est, Dei in se bona servantes, ad spiritalia exercitia omne studium contulerunt; et in agone hujus vitæ certantes adjuvat, et coronas vincenibus largitur æternas: ipse rursus delinquentes deserit, resistentes indurat, contemnentes condemnat.

CAP. X. De horum graduum distributione, quam vel in nobis Deus operatur, vel nos jubet aliquid operari, ipsum interrogemus, de cuius verbis orta est questio quam, si Dominus adsit, enodare conamur, ut ejus sensibus per diversa volumina, varia quidem locutione, sed una atque eadem intentione digestis, si quid in hoc loco latet, alterius sententiæ collatione reseretur. Vocatum a Deo apostolum Paulum, vel in eo libro legitimus ubi ejus gesta cum omni veritate narrantur, vel ipse in Epistola sua confitetur, dicens: *Paulus servus Jesu Christi, vocatus apostolus (Rom. 1, 1)*. Secundo autem loco vocationem secutus, et totum quod in homine fuerat operatus, ipse sic dicit: *Plus omnibus illis laboravi (1 Cor. xv, 10)*. Sed ne hoc ipsum quidem sibi tribuens, sollicita pietate subjungit: *Non ego autem, sed gratia Dei mecum (Ibidem)*. Jam ergo et vocato et vocationem per opera iustitiæ subsecuto quid supererat aliud, nisi ut liberatus de corpore mortis hujus, ad illius alterius vitæ, quæ sanctis omnibus Veritatis ore promissa est, beatitudinem perveniret? Quod nullis humanis meritis reddi, sed Dei donantis gratia largiente donari, sibi ipse respondet, post gemitus quibus dixerat: *Miser ego homo, quis liberabit me de corpore hujus mortis? Gratia Dei, inquit, per Jesum Christum Dominum nostrum (Rom. vii, 24, 25)*. Hanc itaque distributionem, qua diximus a Deo homines nullis existentibus meritis vocari, et vocatos, ut honi aliquid operentur, Dei adminiculis indigere, sumpto de veteribus litteris Apostolus monstrat exemplo, postquam illam de duobus geminis electionem, omni repulsa laude meritorum, ad Dei gratiam iudiciumque contulerat, videns quid impia prorsus blasphemare garrulitas, dixit: *Nunquid iniquitas est apud Deum (Rom. ix, 14)? Et sequitur: Absit. Et quasi diceretur ei: Unde probas? parum putavit auctoritatem suæ valere doctrinæ, nisi sententiam suam etiam legis doceret exemplo. Sic enim intelligi voluit quod Moyses dixerat: *Miserere cuius misereror, et misericordiam præstabo cui misericors fuero (Exod. xxxiii, 19)*: ut primam misericordiam vocatione credamus hominibus prærogari, quæ sola ad recte vivendum non sufficit, si deserat qui vocavit. Ideoque additum est: *Et misericordiam præstabo cui miserors fuero*, ut a Deo accipi manifestum sit, et ipsa misericordix opera, quæ cum videmur impendere, Dei misericordiam promeremur. Sic enim in Evangelio dicit: *Beati misericordes, quoniam ipsis misererit Deus (Math. v, 7)*. Quod nisi sic intellexisset Apostolus, nunquam pro bonis gratiæ disputationi suæ hoc testimonium curasset inserere.*

CAP. XI. — Si quem vero movet quod non omnes, etiam de his qui jam vocati sunt ad secundam gratiam, id est ad recte vivendi donum pervenire mereantur, sicut Dominus in Evangelio dicit, *Multi sunt vocati, pauci vero electi (Math. xx, 16)*: hinc intelligat quale sit quod contra Dei gratiam defendere molitur, qui de libero sibi blanditur arbitrio. Quicumque enim, divinæ vocationis munere derelicto, ad impiam rursus fluxere perfidiam, ipsis Dei gratiam deserentibus, ad implendum quod voluerant sufficit arbitrium. Vidit enim quemadmodum Psalmista misericordiarum Dei ordinem, quem ex Moysi sensu interpretatur Apostolus, prophetici spiritus veritate derantet, *Audi, inquit, popule meus, et testificabor tibi (Psal. lxxx, 9)*. Quid eos volebat audire, quod

A cum testificatione loquebatur? Quid ulique, nisi mandata vitæ? sicut alius propheta dicit: *Audi, Israel, mandata vitæ (Baruch. iii, 9)*. Sed quæ sint ista mandata vitæ Psalmista subjungit et sequitur: *Ego enim sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti (Psal. lxxx, 11)*. Et hæc esse mandata vitæ in oratione qua discipulos suos Patri Dominus commendabat ostendit, dicens, *Hæc est enim vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum, et quem misisti Jesum Christum (Joan. xvii, 3)*. Post hanc vocationem illi sequitur, quod et vult ad conatus hominum pertinere, et ostendit sine se non posse compleri: hoc est enim quod dicit Apostolus, Quoniam ab ipso habemus velle et perficere pro bona voluntate (*Philip. ii, 13*). Ab ipso enim habemus velle, quia vocat et illuminat; ab ipso perficere, quoniam ad nos pertinet conari bona, quæ et velle donavit. Nec incaute ab Apostolo cum dixisset, Quia ab ipso habemus et velle et perficere, additum est *pro bona voluntate*: ut etiam atque etiam videant, ubi habeant a Dei iustitia liberum de quo gloriantur arbitrium. Sed illum ordinem quo misericordias diversas Dominus temporum dispensatione distribuit, sicut Moyses dixisse sensit Apostolus, etiam in continuata psalmi hujus oratione videamus. Quid enim ait, postquam vocatos docuerat, dicens: *Ego enim sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti? Dilata, inquit, os tuum, et ego adimplebo illud (Psal. lxxx, 11)*. Hic aliquid rursus apparet homini fuisse servatum, quod per liberum facere debeat arbitrium. Dilatare enim jubetur os suum, sed Deus se implere promittit. Sicut etiam discipulis suis in Evangelio dixerat: *Nolite cogitare quo modo, aut quid loquamini. Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis (Math. x, 19, 20)*. Hoc solum ad illos retulit, ut omnem tribulationis necessitatem libenter pro veritate susciperent, penes se autem promissis effectum. Libero ergo qui locus servatur arbitrio, ut sine Dei adjutorio ad explendum quid voluerit rationali dignitate suffulta, sibi ipsi si non sufficiat humana natura, continuo Psalmista ostendit, *Et non audivit populus meus vocem meam, et Israel non intendit mihi (Psal. lxxx, 12)*. Qui dixerat cum vocaret, *Audi, popule meus, et loquar; Israel, et testificabor tibi*; quid testificans commendaverat mentibus audientium? *Dominus Deus tuus ego sum*. Quid etiam ab ipsis fieri jusserat, quos de terra Ægypti et ignorantix tenebris liberatos, in luce mandatorum suorum, splendore vocationis eduxerat? *Dilata, inquit, os tuum*. Statimque, quasi diceret, Si dilatare te deserente me volueris, nihil proderit, ita addidit, *et implebo illud*. Quid ergo qui vocaverat, et vocatos docuerat, querula de eisdem voce subjungit, *Et non audivit, inquit, populus meus vocem meam, et Israel non intendit mihi? Exeat nunc liberi contra Deum defensor arbitrii, audiat dicentem Apostolum, cum de bonis suis laboribus loqueretur, Non ego autem, sed gratia Dei mecum (1 Cor. xv, 10)*. Audiat Dei vocem in psalmo, de his quos deseruerat dicentem: *Et dimisi eos secundum desideria cordis eorum, ibunt in voluntatibus suis (Psal. lxxx, 13)*. Audiat unum eundemque Apostolum de vitæ suæ variis temporibus sibi tantum mala, gratiæ autem Dei bona omnia tribuentem: *Qui prius fui blasphemus, inquit, et persecutor (1 Tim. i, 13)*. Et alio loco, *Gratia Dei sum id quod sum (1 Cor. xv, 10)*. Cum diceret, *Qui prius fui blasphemus et persecutor*, nulla gratiæ mentio iniquo operi copulabatur: quia sufficit sibi, sicut dictum est, ad nequitiam natura libertatis humanæ. Cum vero de præsentis vitæ beatitudine loqueretur, *Gratia, inquit, Dei sum id quod sum*. Et illum ordinem quo miseretur Deus vocando, miseretur deinceps in cæptis conatibus adjuvando, sicut serie psalmi narratum atque digestum est, beatus etiam apostolus Paulus continua narratione servavit. Si enim in ordine quem posuit excerpta testimonia relegantur, ita loquitur: *Gratia Dei, inquit, sum id quod sum*. Hæc est prima misericordia, quam liberæ voluntatis opera consequuntur. Sed ut apostoli Pauli

vocationem bona opera sequerentur, quid ait, *Et gratia ejus in me vacua non fuit*. Quil enim fecisti? Plus, inquit, omnibus laboravi. Ne multum superbias, o liberi defensor arbitrii, audias Paulum de suis laboribus gloriantem; attende quod sequitur, *Non ego autem, sed gratia Dei mecum*. Puto sane quod nullus de his qui contra Dei gratiam exaltato ante ruinam, sicut scriptum est (*Prov. xvi, 18*), corde blasphemant, tantum arrogantiae impudentis assumet, ut beati prophetae David meritis aut æquandum se, aut etiam existimet præferendum. Cujus ut de illa prima remuneratione quam nullus non fateatur ut indebitam, delati scilicet regni, interim taceam, orationum et confessionum ejus intentiones affectusque pensamus. Ipse siquidem definit in psalmo, *Beatus homo quem tu erudieris, Domine, et de lege tua docueris eum* (*Psal. xciii, 12*). Sed videamus utrum ipsi jam erudito, et omni legis scientia secundum instructionem Judaicam sufficienter instructo, ad beatitudinem res hæc sola sufficeret. Cur ergo rursus idem clamavit ad Dominum, *Da mihi intellectum, et scrutabor legem tuam, et custodiam illam in toto corde meo* (*Psal. cxviii, 34*)? Parum erat quod ad scrutandam legem poposcerat intellectum, nisi etiam ad custodiendam necessarium significaret auxilium, dicens, *Et custodiam illam in toto corde meo*; quasi diceret, Tunc custodiam illam in toto corde meo, si tu dederis intellectum.

CAP. XII. Adhuc superbus ille propriæ voluntatis defensor ad ista respondeat, quod propheta ad intelligendum tantum mandata divina, quæ tamen propria virtute impleturus fuerat, opem divini postulaverit auxilii. Quæ si ita sunt, a te paululum libet, beate David, sensuum tuorum occulta perquirere. Unde ergo, rogo te, pugna carnis et spiritus? Unde apostolicum, sicut ipse lateris, certamen? Etiam utique illuminatus atque eruditus intelligentiæ munere, quam divinitus postulaveras, clamas et dicis, *Averte oculos meos, ne videant vanitatem* (*Psal. cxviii, 37*). Nam intellectus certe discernendæ vanitatis a veritate, sicut poscebans accepto, cur oculos tuos a vanitate quæ displicet non avertis? Si avaritiam reprehendis, cur non ab ea proprio separatus arbitrio cor tuum ad mandata salutis inclinas, sed tanquam infirmus in omnibus clamas ad Deum, *Inclina cor meum in testimonia tua, et non in avaritiam*: nisi quia suggerit avaritiam in membris nata lex peccati, et adhuc vult oculos suos, nec per se potest vir sanctus avertere; ac sic caro concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem (*Galat. v, 17*): ex qua lite non liberat, nisi gratia, quæ per Dominum nostrum Jesum Christum parvis magnisque donatur (*Rom. vii, 25*). *Velle enim adjacet, perficere autem non invenio* (*Rom. vii, 18*). Quamvis et ipsum velle non ex nobis, sed Dei donum est, quoniam ab ipso habemus et velle et perficere, pro bona voluntate (*Philipp. ii, 4*). Beatus ergo es, quoniam cum apostolis Christi et doctrinæ, et pugnae æqualitate concordas: quia et in scriptis tuis apostolorum bella cognoscimus, et tua certamina in apostolicis litteris invenimus.

CAP. XIII. Unde ista in uno endemque homine, qui ex anima et corpore constat, rerum voluntatumque diversitas, nisi quia justa Dei judicia contemnens, homo Deum, creatura Creatorem, infimus summum, intra semetipsum inobedientiæ poenas et contumaciam inferioris invenit? Qua enim justitia, quamvis meliori deterior, creaturæ tamen creatura serviret, si ipsi qualiscunque creatura servire noluit Creatori? Sed ne hoc quidem sufficit ad poenam, ut pars illa deterior melioribus repugnaret cordis affectibus, nisi etiam plerumque superaret, in captivitatem duceret, possideret, non solum vel natos in Adam homines, sed lex ipsa peccati ad motus sui ministerium vindicaret, nisi etiam repatos in Christo, manente suggestionem, pulsaret. Quia revera per id regenerationis munus reatus dimissus est; non soluta conditio gratiæ est, veterum delens chirographa debitorum; non a passione carnali jam separans adhuc hominem in carne viventem, ut omnis homo

A futuro tempore divinum per singulos imploret auxilium. Et quoniam lex non tam avertere potuit, quam monstrare peccatum, quod peccatum in se nascentes passim sibi homines vindicabat, et conscientia consensione possessos, in æternum mergebat interitum: Dominus noster Jesus Christus Filius Dei, Verbum Patris, æquale et coæternum Patri, semetipsum exinanivit, formam servi accipiens (*Philipp. ii, 7*), et cum peccatum ipse non esset, factus assumpta carne peccatum, ut a peccato carnis homine sanato, peccatum damnaret in carne, venit quærere quod perierat (*Luc. xix, 10*), sanare quod ægrotabat, erigere quod jacebat, potestatem habens dimittendi peccata, quod non debebat donare, quod ei debebatur dimittere, deletisque omnibus veteris culpæ maculis, quam fecerat reparare naturam. De his quibus poenam severitas justa decreverat, secundum ineffabilem dispositionis occultæ misericordiam, elegit vasa quæ laceret in honorem, et alios a ventura ira dono gratuita vocationis absolvit, alios derelinquens ad æqualitatis iudicium reservavit, nulli tamen agnoscendæ veritatis abstulit facultatem: et ita plenitudo divini præscientiæ in alios manente justitia, in alios gratia profluente completa est; ut pereuntibus quos præscierat Deus esse perituros, et salvatis quos in illa secreta electione præscierat esse salvandos, toto orbe diffusa multiplicaretur Ecclesia.

CAP. XIV. Gratulare igitur, o quicumque illuminatus es, et gratiam quam non mereris agnosce. Geme quicumque induratus es, et justitiam confitere. Dic quicumque ab originali contagio, lavacro gratiæ te gratularis ablutum, *Misericors et miserator Dominus, patiens et multæ misericordiæ. Non secundum peccata nostra fecit nobis, neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis* (*Psal. cxi, 8 et 10*). Dic quicumque damnaris, *Justus es, Domine, in omnibus quæ fecisti nobis, et omnia judicia tua vera: quia in veritate et iudicio superinduxisti omnia hæc, propter peccata nostra* (*Dan. iii, 27, 28*): et noli injustitiæ Dei culpam tuæ indurationis ascribere, quia omnes viæ Domini misericordia et veritas (*Psal. cxiv, 10*), ut nec hi qui misericordiam fuerint consecuti a Deo, iudicio veritatis de meritis suis aliquid gloriantur; nec hi qui indurati atque damnati sunt, excusationem culpæ ex hoc habere posse se credant, quod nullam qua converterentur, sint misericordiam consecuti. Hanc ergo Pharaon misericordiam non accepit, et ideo ei ad pereundum liberum sufficit arbitrium, quem quidem nullus ita ignarus divinarum Scripturarum erit, qui audeat dicere illa omnia injuste esse permissum. An forte si pio de Deo sicut expedit sentiamus, etiam Pharaoni datam misericordiam reperimus? Patientia enim Dei valere ei debuit ad salutem, qua differens justum meritumque supplicium, miraculorum verbera crebra densabat. Nunquid non potuit, sicut flagellis cædens expulit populum, ita miraculis credens Deum tantæ virtutis agnoscere? Si dicitur jam Pharaonem non potuisse mutari, quia cum præsciverat Deus non esse mutandum, respondetur Dei præ-

D scientiam non cogere hominem ut talis sit quem præscivit Deus; sed præscire talem futurum qualis futurus est, quamvis eum non sic fecerit Deus. Quem si cogeret esse, hoc utique cogeret quod non est. Porro si hoc præscierat futurum esse quod non est, præscientia non est, quod de Deo quam impie dicatur, advertit quisque qui peccatis suis inde blanditur, quod Deus eum peccatorem futurum esse præscierit.

CAP. XV. Existere nihilominus fortasse aliquem reor qui dicat minus idoneam ad salutem viam, si nulla intrinsicæ vocatione pulsatus, tamen quispiam flagelletur. Unde Nabuchodonosor poenitentiam meruit fructuosam (*Dan. iv, 33*)? Nonne post innumeras impietates flagellatus poenitit, et regnum quod perdidit, rursus accepit? Pharaon autem (*Exod. viii et seq.*) ipsis flagellis est durior effectus, et periiit. Hic mihi rationem reddat qui divinum consilium nimum altum sapienti corde dijudicat, cur medicamentum unius medici confectum, alii ad interitum, alii valuerit ad salutem, nisi quia *Christi bonus odor*

aliis est odor vite in vitam, aliis odor mortis in mortem (II Cor. II, 15, 16)? Quantum ad naturam, ambo homines erant; quantum ad dignitatem, ambo reges; quantum ad causam, ambo captivum populum Dei possidentes; quantum ad poenam, ambo flagellis clementer admoniti. Quid ergo fines eorum fecit esse diversos, nisi quod unus manu Dei sentiens in recordatione propria iniquitatis ingemuit, alter libero contra Dei misericordissimam veritatem pugnavit arbitrio? Hic quicumque respondet, illi ut mutaretur adfuisse divinum, huic ut induraretur defuisse praesidium, et hoc contendit injustum, propter quod rerum ipsarum fines in Dei voluntate constituens, dixit Apostolus, *Cujus vult miseretur, et quem vult indurat* (Rom. IX, 18), dicente Domino, *Sine me nihil potestis facere* (Joan. XV, 5), intelligat illa omnia, vel adjuvante Domino perfici, vel deserente permitti, ut noverit tamen nolente Domino nihil prorsus admitti.

CAP. XVI. Sed reditur ad parvulos, reditur ad geminos: parum est quod dixi, reditur ad necdum natos, qui et eodem concubitu seminati, et eodem momento in lucem fuerant proferendi. Eis discrepans diversumque iudicium divinae voluntatis apparens, sensus hominum de voluntate Dei superbe nimium disputantes, magnitudo quaestionis obturbat. Exalta jani viribus vocem tuam, o injuste accusator justus, et dic mihi quid ille mali commisit, quid boni ille meruit? Et respondet tibi, non ego, sed Paulus apostolus, Nihil quidem ambo meruerunt; sed *habet potestatem figulus lutum ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam* (Rom. IX, 21). Dicitur es, Quare? Quae est iudicii hujus tam confusa diversitas? Rursus hanc praesumptionem ille confutet, et dicat, *O homo, tu quis es, qui respondeas Deo* (Ibid., 20)? Maxime quia ad illam humanorum actuum comparisonem rursus intentio conversa respondet, injustitiae non posse argui creditorem, qui duobus debitoribus tale voluerit habere iudicium, ut uni donet, ab alio exigat, quod ab utrisque debetur. Et certe in omnibus humanae conversationis actibus atque contractibus ad discernendum aliquid, ad iudicandum hanc, qua videtur aliquam probare justitiam, ex ineffabili divinae justitiae plenitudine in humilitatis nostrae corda manare manifestum est, beato Joanne hoc in Evangelio suo confirmante, quoniam omnes de plenitudine ejus accepimus (Joan. I, 16). Quod si ita est, qua tandem impudentia homo de Deo, lutum de figulo iudicabit, non solum dicens, Quid me fecisti sic? sed etiam de aliis damnabili curiositate perscrutans et dicens, Quare de eadem massa fecisti alium quidem sic, alium vero sic? Si humanum genus, quod creatum primitus constat ex nihilo, non cum debita mortis et peccati origine nasceretur, et tamen ex eis Creator omnipotens in aeternum nonnullos damnare vellet

interitum, quis omnipotenti Creatori diceret, Quare fecisti sic? Qui enim cum non essent, esse donaverat, quo fine essent habuit potestatem; nec dicerent, caeteri, cur paribus omnium meritis divinum discreparet arbitrium, quia *potestatem habet figulus lutum ex eadem massa facere, aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam* (Rom. IX, 21). Nunc autem cum damnatis poena justa reddatur, salvatis autem gratia donetur indebita, quis usque adeo humanae conditionis oblitus, divini sensus arcana discutiat, ut cum ipse poenam merito fuerit consecutus, quaerat cur alius gratiam, quae non debebatur ei, acceperit? Hanc itaque divinam electionem, non meritis reddi, sed sola voluntatis munificencia donari hominibus, Moyses cum jam tunc, quamvis carnalem populum doceret, ostendit. Sic enim evidenter in Deuteronomio dicit ad populum, *Ecce Domini Dei tui caelum est, et caelum caeli, terra et omnia quae sunt in ea: verumtamen patres vestros elegit Dominus diligere eos, et semen eorum elegit post ipsos vos praeter omnibus gentibus*. Et adjecit, *Circumcidimini ergo a duritia cordis vestri, et cervicem vestram ne induretis amplius* (Deut. X, 14, 15). Sed hanc in eis mansisse duritiam cordis, sicut supra jam diximus, beatus Stephanus, cum Judaeos increparet, ostendit. In Actibus enim apostolorum, sicut ipse dicit, *Dura cervix et incircumcisi corde et auri bus, vos semper Spiritui sancto resistitis* (Act. VII, 51). Unde dura cervix in illo populo, qui ex omni mundo electus est, qui de servitute decem miraculis meruit liberari, cui lex data est, cujus saluti ora prophetarum omnium militarunt, ex quo factus secundum carnem, et ad quos missus est Christus, nisi quia caecitas ex parte in Israel facta est, donec Israel adoptatus ex plenitudine gentium intraret in regnum (Rom. XI, 25); et conclusit in incredulitate omnes Dominus, ut omnes indigerent misericordia Salvatoris? Cujus divini consilii sacramenta perstringens, et majestatis mysterium, quae quamvis magnitudine revelationum noverat, tamen pro humana infirmitate succumbens, etiam ille qui pro persecutionibus et blasphemis Vas electionis meruit nominari, miratus exclamat: *O altitudo divitiarum sapientiae et scientiae Dei* (Ibid., 33)! et inscrutabiles vias ejus, et inscrutabilia confitens Dei esse iudicia. Cum illo ergo, quando de talibus quaeritur, admiremur, et manente sententia quod non sit iniquitas apud Deum, si quid est illud quod quaeritur, quod modum nostri sensus excesserit, et intellectus nostri non dignatur angustias, in illa justitiae, misericordiae, praescientiaeque divinae plenitudine permanere inconcussa aequitate fateamur. Ne de superioribus divinae voluntatis arcanis aliter quam modus conditionis nostrae patitur disputantes, Dei justitiam relinquamus, et nostram statuere cupientes, in imam contumaciae voraginem decidamus.

FERRANDI DIACONI

EPISTOLA AD EGYPTIUM.

DE ESSENTIA TRINITATIS AC DUABUS CHRISTI NATURIS

Domino beatissimo fratri Egyptio presbytero Ferrandus exiguus, in Domino salutem.

Carissime, considera quales habeat vires ab Ariano comite nuper proposita quaestio, sed prius quibus inter se sententiis vel dogmatibus Ariani et catholici

differant, deliberemus. Ariani volunt individuam Trinitatem praedicare, sicut Scripturae praedicant unum Deum; catholici vero precepta legis salubriter audientes, etc.*

* Reliqua videsis inter Ferrandi Diaconi operu quae mox sumus edituri. Edit